

Jan Przybyłowski

Omówienie prac habilitacyjnych członków TTN WSD we Włocławku

Studia Włocławskie 1, 296-303

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OMÓWIENIE PRAC HABILITACYJNYCH CZŁONKÓW TTN WSD WE WŁOCŁAWKU

W trakcie przygotowań do wydania pierwszego tomu „Studiów Włocławskich” powstał pomysł, aby przedstawić dorobek naukowy dotychczasowych i aktualnych członków Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Rozważane były różne kryteria, według których należałoby ów dorobek zprezentować. Zawsze pozostawały jednak wątpliwości co do logiczności, historyczności, hierarchiczności proponowanych schematów. Wobec tego postanowiono ograniczyć się tylko do omówienia prac habilitacyjnych członków Towarzystwa, przyjmując jednocześnie zasadę przedstawiania w kolejnych tomach, jeśli to tylko będzie możliwe, dorobku naukowego jego członków za miniony rok. Czterech członków Towarzystwa: ks. Ireneusz Werbiński, ks. Jerzy Bagrowicz, bp Marian Gołębiowski, ks. Krzysztof Konecki, zostało habilitowanych, dlatego poniżej zostały przedstawione ich prace habilitacyjne, w kolejności ich powstania.

Ks. Ireneusz Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II*, Warszawa : ATK 1993, 358 s.

Kościół od początku istnienia otacza czciami religijną świętych, „którzy osiągnąwszy już wieczne zbawienie, wyśpiewują Bogu w niebie chwałę i wstawiają się za nami” (KL, 4). Te słowa można uznać za motto rozprawy habilitacyjnej ks. Ireneusza Werbińskiego, pt.: „Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II”. W świadomości religijnej katolików istnieje wiele niejasnych pojęć dotyczących przede wszystkim istoty świętości. Autor przedstawił naukę Kościoła i teologiczną interpretację tego zagadnienia w drugim rozdziale swojej rozprawy. Wprowadzeniem do tej części jest rozdział I, w którym przedstawiona jest ewolucja pojmowania świętości. Taki porządek wydaje się najbardziej logiczny, gdyż umożliwia już na samym początku wyjaśnienie wątpliwości związanych z tym pojęciem przez odwołanie się do teologii biblijnej, nauczania ojców Kościoła, a także nauczania Kościoła i dorobku teologii średniowiecza, czasów nowożytnych i wreszcie współczesnego rozumienia świętości.

W rozdziale II Autor przedstawia istotę świętości, omawiając po kolei jej najważniejsze cechy i wartości religijno-egzystencjalne, jak np.: miłość, huma-

nizm i pokora, znoszenie cierpień w imię Chrystusa, umiłowanie Kościoła i liturgii, w tym szczególnie duch eucharystyczny, gorliwość misyjna. Dzięki tym cechom święci pozostają twórczymi wzorami życia prawdziwie chrześcijańskiego i to pomimo zmian kontekstu historycznego, kulturowego i społecznego. Temu zagadnieniu poświęcony jest rozdział III, w którym Autor omawia problem świętości w różnych stanach życia, zaczynając od świętości kapłańskiej, poprzez świętość zakonną, do świętości ludzi świeckich. Z dokumentów Kościoła, które stanowiły istotne źródło materiału badawczego wynika, że niezależnie od stanu życia świętość człowieka jest udziałem w świętości Boga, z wyraźnym akcentem chrystologicznym. Istnieją oczywiście czynniki wspomagające dążenia do świętości. Autor omawia to zagadnienie w rozdziale IV. Wydaje się, że przy konstruowaniu planu tego rozdziału sam Autor głęboko przemyślał hierarchizację tych czynników i wreszcie przyjął następującą kolejność: wychowanie, odczytanie własnego powołania, modlitwa, słuchanie słowa Bożego, praktyki ascetyczne. Podział ten wydaje się logicznym, gdyż uwzględnia również perspektywę czasową zrastania w świętości.

Podsumowaniem pracy jest rozdział V, w którym przedstawione są elementy prawno-kanoniczne świętości. Najbardziej wyrazistym przykładem świętości było w historii Kościoła męczeństwo, czyli oddanie życia za wiarę. Do ważnych elementów prawno-kanonicznych zaliczyć należy heroiczną cnotę i powszechną opinię o świętości, a także problem cudu i łask. Jako wnioski z przeprowadzonej analizy teologicznej, Autor kompletuje następujące cechy świętości człowieka: pełnienie woli Bożej, naśladowanie Chrystusa, miłość, heroiczną cnotę, zintegrowana osobowość i psychiczna normalność. Pewną nowością jest podkreślenie znaczenia psychiczno-osobowościowego wymiaru świętości. Zwrócenie na ten problem uwagi należy przypisać Autorowi jako znaczny walor tej pracy, gdyż do tej pory, częściowo z braku zainteresowania Kościoła tą dziedziną życia człowieka, nie uwzględniano tego problemu w odniesieniu do świętości. W pracy pojawiły się również elementy psychologii społecznej, dające podstawę do szerszego omówienia relacji społecznych, które często w sposób zasadniczy wpływają na kształtowanie się świętości i jednocześnie są przez wpływy świętych osób pozytywnie przemieniane.

W podsumowaniu trzeba podkreślić szczególne znaczenie tego opracowania w korygowaniu pojęcia świętości w potocznym rozumieniu. W przekonaniu wielu katolików święci są bowiem często pośrednikami, przynajmniej częściowo niezależnymi od Boga. Tym bardziej nie można o nich powiedzieć, że zsyłają potrzebne łaski jako pośrednicy modlitw chrześcijan. Właściwie rozumiany kult świętych, zgodnie z nauką Kościoła, powinien kierować myśli i serca wiernych ku Chrystusowi, a przez Niego ku Trójjedynemu Bogu. Po zapoznaniu się z tą pracą, nawet czytelnik mało zorientowany w zagadnieniach teolo-

gicznych zdoła odkryć tę prawdę, zobaczyć jej praktyczną realizację w życiu autentycznych świętych, których przykładami życia ilustrowane są przedstawiane zagadnienia teologiczne.

Ks. Jerzy B a g r o w i c z, *Uwarunkowania skuteczności katechezy. Studium pastoralno-katechetyczne w oparciu o dorobek Josepha Colomba, Włocławek 1993, 192 s.*

Ksiądz Jerzy Bagrowicz podjął się trudnego zadania z zakresu metodyki katechetycznej, którego efektem jest praca pt.: „Uwarunkowania skuteczności katechezy”. W podtytule znajdujemy dodatkowe informacje, że będzie to studium pastoralno-katechetyczne w oparciu o dorobek Josepha Colomba. Rozdziały, pierwszy i siódmy tej pracy, zostały przez Autora świadomie mocno powiązane, gdyż razem mogą stanowić pewną całość.

W pierwszym rozdziale została bowiem zaprezentowana sytuacja katechezy w okresie życia i działalności księdza Colomba, w którym na końcu jest przedstawiona jego ocena katechezy francuskiej, natomiast w rozdziale VII znalazła się ocena stanowiska J. Colomba w zakresie uwarunkowań skuteczności katechezy, której dokonał ksiądz Bagrowicz. Taka konstrukcja pracy zachęca skutecznie do zapoznania się z pozostałymi pięcioma częściami omawianej pracy.

Użyty w tytule przez Autora termin «skuteczność», pojawiający się następnie w kolejnych rozdziałach, wskazuje z jednej strony na wymiar pragmatyczny katechezy, a z drugiej strony na jej efektywność i konsekwencje, zarówno w wymiarze strukturalnym, jak też personalnym. W przyjętym przez Autora klasycznym modelu pracy dyplomowej w dwóch pierwszych rozdziałach omówione zostały najpierw teologiczne, a następnie środowiskowe uwarunkowania skuteczności katechezy. Wyjście od stwierdzenia, że katecheza ma uprzywilejowane miejsce w życiu i działalności Kościoła, może wpłynąć na odbiór wyników dalszych analiz. Do zrozumienia bowiem tych treści czytelnikowi potrzebne jest utożsamienie nie tylko z merytoryczną stroną prezentowanych wyników badań, ale również ze sposobem ich przedstawiania. Wynika to między innymi stąd, że Autor pracy, pozostając wiernym przyjętym założeniom i zgodnie z celem pracy, prezentuje poglądy na katechezę wybitnego katechety, ale tylko jako jednego z wielu. Zainteresowania J. Colomba siłą rzeczy ograniczały się tylko do niektórych problemów katechetycznych, i to właśnie zaważyło na ilości i jakości przedstawianych zagadnień.

Trzeba przyznać, że Autorowi udało się rozwiązać trudne zadanie przeanalizowania dorobku naukowego J. Colomba, przy zachowaniu obiektywności, jak również w sposób bardzo wnikliwy dokonać własnej ich interpretacji. Daje się to zauważyć zwłaszcza w trzech kolejnych rozdziałach. W części czwartej,

zatytułowanej: „Ukierunkowanie katechezy na człowieka”, Autor zajmuje się antropologią katechetyczną, której jednym z prekursorów słusznie może być nazwany Joseph Colomb. W tej części warto zwrócić uwagę na dwa bardzo ważne zagadnienia: doświadczenie religijne w katechezie i powiązanie katechezy z mentalnością i potrzebami katechizowanych. Wiązą się one bezpośrednio z wciąż aktualnym problemem budzenia i kształtowania wiary w ramach katechizacji. Ponieważ życie wiary rozwija się stopniowo, zdaniem Josepha Colomba w nauczaniu trzeba zastosować zasadę progresji, z czym związany jest problem prekatechezy, a także dostosowania katechezy do wieku i potrzeb odbiorcy.

Omówione w tym rozdziale zagadnienia ukierunkowują dalsze rozważania na osobę katechety, którego autorytet ma decydujący wpływ na skuteczność katechezy. J. Colomb postuluje więc zwrócenie szczególnej uwagi na formację katechetów, która przygotowuje ich do spełnienia misji katechety. W tym układzie rozdział V, którego treścią jest analiza uwarunkowań ze strony dydaktyki katechetycznej, jest bardziej związany z rozdziałem III, w którym Autor omawia środowiskowe uwarunkowania skuteczności katechezy. J. Colomb nie stworzył całościowej metodyki katechetycznej, ale wyraźnie widać, że jego wskazania z tej dziedziny wypływają z aktualnych potrzeb katechezy, uwarunkowanej środowiskowo. Stąd konkretne postulaty z zakresu metodyki dotyczą m.in. języka przekazu, dialektyki katechezy i formułowania konkretnych metod katechizowania, z uwzględnieniem nauczania programowego z pomocą podręczników i docenienia nauczania okazjonalnego.

Powróćmy na koniec do rozdziału VII, w którym ks. Bagrowicz ocenił stanowisko J. Colomba w zakresie uwarunkowań skuteczności katechezy. Autor zwrócił najpierw uwagę na integralne ujęcie uwarunkowań skuteczności katechezy, co można uznać za największe osiągnięcie J. Colomba. Podstawą tego integralnego ujęcia jest zachowanie równowagi między wymaganiami wierności Bogu i wierności człowiekowi. W ten sposób wyraźnie został określony cel katechezy, która powinna przekazywać wiernie nauczanie Pisma Świętego, Tradycji, Magisterium, ale jednocześnie uwzględniać wszystkie nowe sytuacje współczesnego człowieka, które mogą wspomagać humanizację świata, albo zagrażać godności człowieka i chrześcijanina.

Na koniec ks. Bagrowicz omówił funkcję ewangelizacyjną katechezy. Ewangelizacja, lub nowa ewangelizacja, otwiera działalność duszpasterską Kościoła, a zwłaszcza katechizację na człowieka stojącego z dala od Boga i poszukującego prawdy. Ponieważ żyjemy w epoce post-chrześcijaństwa, ewangelizacja i reewangelizacja stawiają katechezie nowe zadania, których rozwiązywanie może doprowadzić do stworzenia współczesnej wizji skuteczności katechezy, na miarę dzieła J. Colomba.

Ks. Marian Gołębiwski, *Hymny samopochwalne Jahwe u Deutero-Izajasza (40-48). Studium literacko-krytyczno-teologiczne*, Warszawa 1994, 270 s.

Stary Testament pozwala zrozumieć przesłanie Nowego Testamentu – ta prawda poznawana jest na pierwszym wykładzie z teologii biblijnej. Do tak prostego stwierdzenia prowadzi jednak bardzo długa i kręta droga studium literacko-krytyczno-teologicznego Biblii. Książka ks. Mariana Gołębiewskiego *Hymny samopochwalne Jahwe u Deutero-Izajasza (40-48)* jest zaproszeniem do wejścia na taką drogę. Treścią omawianej książki jest tylko niewielki jej odcinek, ale dzięki kompetencjom i umiejętnościom Autora poznana wiedza daleko wykracza poza wcześniejsze oczekiwania czytelnika. Praca ta jest bowiem kompletną dokumentacją badań naukowych przeprowadzonych nad hymnami samopochwalnymi Jahwe u Deutero-Izajasza.

Wstępem do omawianej pozycji jest dokładna analiza autorstwa drugiej części Księgi Izajasza (40-55) i jej właściwości literackich. Działalność Deutero-Izajasza, autora rozdziałów 40-45, przypada na lata niewoli babilońskiej (597/587 – 538). Skomplikowana struktura literacka świadczy o późniejszym udziale redaktorów w jej formowaniu.

Przedmiotem dalszych analiz są hymny, w których występują dwie formuły samowychwalania Jahwe: wyłączości – „poza Mną nie ma Boga” i nieporównywalności – „nie ma nikogo podobnego do Mnie”.

Przeгляд samookreśleń Boga w Starym Testamencie znajduje się w rozdziale I. Najczęściej występuje w Starym Testamencie formuła „Ja jestem Jahwe”-160 razy, a na drugim miejscu jest formuła samopochwalna „Ja jestem Bogiem”, która zawsze występuje z dodatkowym określeniem, np. „Ja jestem Bóg Wszechmogący”. Trzecia formuła „Ja jestem Nim”, poza Drugim Izajaszem występuje tylko jeden raz w Pwt 32,39.

Trzon pracy stanowi rozdział II, w którym Autor przeprowadza analizę literacko-krytyczną siedmiu tekstów Deutero-Izajasza: Iz 41, 4.10.13-14.17; 42, 8-9; 43, 10-13; 44, 6-7.24-28; 45, 3-7.12.18-19.21-22; 46, 9-10; 48, 12-13.17, zawierających formuły samopochwalne Jahwe. Od innych źródeł starotestamentalnych, w których występują te formuły, Deutero-Izajasza odróżnia inny kontekst historyczny, teologiczny i inny gatunek literacki. Temu ostatniemu zagadnieniu poświęcony jest rozdział III, w którym Autor dokonuje analizy porównawczej gatunków literackich. Jest to próba odpowiedzi na następujące pytanie: jakie jest pochodzenie gatunku literackiego tekstów, w których znajdują się hymny samopochwalne? Po przeanalizowaniu literatury starożytnego Bliskiego Wschodu, Autor dochodzi do wniosku, że występują podobieństwa omawianych tekstów Deutero-Izajasza do tej literatury, co nie ma miejsca u innych proroków. Modyfikacje Deutero-Izajasza polegają przede wszystkim na wyak-

centowaniu potęgi Jahwe, który przynosi zbawienie swojemu narodowi, żyjącemu wśród pogańskich ludów.

Rozdział IV omawianej pracy to interpretacja omówionych wcześniej zagadnień w świetle teologii biblijnej. Przedstawiając funkcje i znaczenie teologiczne formuł samookreślenia w hymnach samopochwalnych Jahwe ks. Gołębiowski zwrócił najpierw uwagę na kontekst tych formuł u Deutero – Izajasza. Dalejszą część pracy to analizy trzech tematów zawartych w formułach: „Ja jestem Jahwe”, „Ja jestem Bogiem”, „Ja jestem Nim”. Wyniki tych analiz, w połączeniu z wynikami wcześniej przeprowadzonych studiów literacko-krytycznych, pozwoliły sformułować końcowe wnioski.

Na szczególną uwagę zasługuje wykaz centralnych tematów, związanych z formułami samookreślenia Jahwe, które można ująć w postaci fundamentalnych twierdzeń teologii Deutero – Izajasza:

- 1) Jahwe jest jedynym Bogiem we wszechświecie.
- 2) Jahwe jest Bogiem nieprównywalnym; nie ma Boga podobnego do Niego.
- 3) Jahwe działa w Historii.
- 4) Jahwe kieruje pomyślnie karierą Cyrusa, władcy Persji.
- 5) Jahwe uwolni naród izraelski z niewoli babilońskiej.
- 6) Jahwe jest Stworzycielem wszechświata.
- 7) Jahwe jest Stwórcą Izraela.
- 8) Jahwe wzywa Izraela, aby był ludem przymierza i aby wypełnił etyczne i moralne zobowiązania wynikające z przymierza synajskiego.

Przedstawione tematy prowadzą do ogólnego wniosku, że formuły samopochwalne Jahwe ukazują potęgę Boga Izraela, ale też nadzwyczajną opiekuńczość wobec narodu wybranego. Układ logiczny pracy na to nie pozwalał, ale po przeczytaniu tej książki rodzi się pokusa dopisania jeszcze jednego rozdziału, w którym można by ukazać aktualność objawiania się Boga, który przemawia nie tylko do narodu wybranego, ale zwraca się do każdego człowieka, wszystkich czasów.

Ks. Krzysztof Konecki, *Konsekracja dziewic w odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II. Studium liturgiczno-teologiczne*, Włocławek : n. aut. 1997, 299 s.

Z praktycznego punktu widzenia najbardziej ciekawym fragmentem pracy habilitacyjnej ks. Krzysztofa Koneckiego powinien być rozdział VI, w którym Autor omawia pastoralne implikacje konsekracji dziewic. Już sam tytuł pracy: „Konsekracja dziewic w odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II” może bowiem budzić wątpliwości współczesnego człowieka co do przydatności w życiu codziennym rozważań na ten temat. Tym wątpliwym można poradzić lekturę książki od końca, bez obawy, że się zawiodą. Ostatni rozdział

rozbudza bowiem ciekawość, jakimi drogami Autor dochodzi do tych końcowych wniosków.

Ogólny przegląd planu pracy pozwala odkryć logiczność przyjętych założeń i „żelazną” konsekwencję Autora we właściwym powiązaniu poszczególnych części pracy w oparciu o zasadę „wynikania”: rozprawa rozpoczyna się od rysu historycznego obrzędów konsekracji dziewic, aby w kolejnym rozdziale obrzędy mogły zostać przedstawione w perspektywie przygotowań do Soboru Watykańskiego II i jego pracach i wreszcie znaleźć swój finał w postaci nowego opracowania obrzędu konsekracji dziewic. Te trzy pierwsze rozdziały pozwalają Autorowi nie tylko na refleksję w wymiarze historycznym, ale służą jednocześnie jako podstawa do ustalenia najważniejszych elementów liturgicznych i teologicznych, które zostaną omówione w dwóch kolejnych rozdziałach.

Z części historycznej czytelnik dowiadyuje się, że początków tego obrzędu należy szukać w Rzymie w IV i V wieku. Do Soboru Watykańskiego II przetrwały obrzędy zatwierdzone przez Sobór Trydencki, pochodzące z pontyfikatu rzymskiego (XIII/XIVw.). Historyczna analiza kształtowania się obrzędów konsekracji dziewic pozwoliła również ustalić, że od samego początku praktyka konsekracji dotyczyła osób świeckich, żyjących w zwykłych warunkach codzienności z innymi ludźmi.

Bardzo ciekawym materiałem badawczym były dokumenty i opracowania, którymi posługiwał się Autor przy pisaniu trzeciego rozdziału. Przez okres czterech lat trwania prac redakcyjnych nad nowymi obrzędami zostało zgromadzonych wiele dokumentów, do których dotarł Autor, a znajdujących się w Archiwum Kongregacji Kultu Bożego, a także prywatnych rękach sekretarza Grupy Studyjnej, która przygotowała nowe obrzędy konsekracji dziewic. Obszerność zgromadzonej dokumentacji wymagała od Autora wielkiej dyscypliny, zarówno w klasyfikowaniu, jak również w wyborze najważniejszych informacji. Efektami tej pracy są odpowiedzi na pytania dotyczące tytułu księgi, szafarza obrzędów, podmiotu obrzędów i obrzędu mieszanego. Ciekawa, z racji zainteresowania tym problemem wielu świeckich, jest odpowiedź na pytanie: kto to jest dziewica? W rubrykach nowych obrzędów nie stawia się dziewictwa fizycznego jako warunku do konsekracji dziewic. W takim podejściu do dziewictwa nacisk został położony na wymiar wolitywno-intelektualny całkowitego oddania się Bogu, co też jest nawiązaniem do tradycji starożytnej. Przesłanki historyczne odegrały również rolę w podjęciu decyzji o utrzymaniu dotychczasowej tradycji dopuszczania do konsekracji tylko kobiet, chociaż sprawa konsekracji mężczyzn pozostaje otwarta.

Kolejny problem, który został podjęty w tej pracy, to liturgia konsekracji dziewic. Po omówieniu znaczenia rubryk o miejscu i czasie sprawowania obrzędu, zostały wyjaśnione jego podstawowe elementy strukturalne, w kolejno-

ści: wezwanie kandydatek, homilia biskupa, pytania, litanie o świętych, odnowienie ślubu czystości, modlitwa konsekuracyjna, wręczenie oznak konsekracji (welonu, obrączki i księgi «Liturgii godzin»).

Przedstawiona w poprzednim rozdziale liturgiczna analiza obrzędów domaga się jednak teologicznej interpretacji. Autor podjął to zagadnienie w rozdziale V, który można uznać za najbardziej twórczy fragment omawianej pracy. O bogactwie treści świadczą tytuły kolejnych paragrafów: 1) Konsekracja dziewictwa a konsekracja chrzcielna; 2) Charyzmat dziewictwa inicjatywą i darem Boga Ojca; 3) Konsekracja dziewic znakiem i urzeczywistnieniem oblubieńczej miłości Chrystusa do Kościoła; 4) Dziewictwo konsekrowane owocem działania Ducha Świętego; 5) Dziewictwo konsekrowane eschatycznym znakiem królestwa; 6) Maryja jako ikona Kościoła wzorem dziewicy konsekrowanej; 7) Charakter ofiarniczy dziewictwa konsekrowanego. Bogactwo tego rozdziału domaga się bardzo uważnego zapoznania się z treścią i podjęcia osobistych przemyśleń, które bezpośrednio przygotowują do przyjęcia wniosków i postulatów o charakterze praktycznym, które Autor umieścił we wspomnianym już na początku rozdziale VI.

Po lekturze tej książki, nawet słabo teologicznie przygotowany czytelnik może dostrzec kierunek przemian dokonujących się w Kościele katolickim, który nie tylko głosi zbawienie Chrystusowe, ale jednocześnie pokazuje różne możliwości wejścia na drogę zbawienia. Odnowiony obrzęd konsekracji dziewic, zwłaszcza stanu świeckiego, jest zachętą do podjęcia trudnego powołania życia w stanie dziewictwa, a omawiana powyżej praca pozwoli wyjaśnić wątpliwości i być może podjąć ostateczną decyzję zainteresowanym katoliczkom świeckim.

ks. Jan Przybyłowski